

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Снежанка Асенова Ракова-Маринкьова

катедра „История“, Правно-исторически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Относно:

Конкурс за заемане на академичната длъжност "професор" в професионално направление 2.2. История и археология – Средновековна обща история (Европейският Югоизток, видян от Запада), за нуждите на Катедра по стара история, тракология и средновековна история при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, обнародван в ДВ, бр. 50 от 15.06.2018 г.

1. Данни за конкурса

Единствен кандидат за конкурса е доц. д-р Ивайла Любомирова Попова. Подадените от нея документи отговарят на изискванията на ЗРАСБ и дават възможност за оценка на научната ѝ продукция, преподавателската и изследователската ѝ дейност.

2. Данни за кандидата

Ивайла Попова представя за конкурса своята монография „Средновековните Балкани през погледа на европейски пътешественици (XIV-XV в.)“, публикувана през настоящата година от издателство на КМНЦ, БАН, както и повече от 30 статии и студии по темата. Нейните научни интереси и публикации ѝ се отнасят главно до периода на Късното Средновековие на Балканите и във Византия. Заниманията ѝ с текстовете на пътешествениците, които описват Балканите през XIV и XV в., са задълбочени и последователни и на това са посветени нейните публикации от последните години (дори от цялото последно десетилетие). Тематиката за погледа на чуждите пътешественици към Балканите се радва на непрекъснат интерес от страна на учените (и у нас, и в чужбина) и е довела до появата на множество изследвания и издания на текстове на пътеписи. Добре познатата у нас поредица „Чужди пътеписи за Балканите“ от 70-те и 80-те г. на миналия век, която включва френски, немски, английски, австрийски и т.н. пътеписи, обхваща голяма част от тези ценни извори за историята. Проблемът е, че в тези издания са

включени текстове, разделени по езиков произход и освен това в по-голямата си част те датират от по-късни векове – от XV до XVIII. Малко са изследванията, които да обхващат разноезични записи на пътешественици, особено що се отнася до по-ранните столетия. Също така малко и недостатъчни са изследванията, които да подхождат тематично към пътеписната книжнина. В труда на Ивайла Попова са представени 35 автори от Западна Европа, които са оставили своите пътни записки и мемоари от 30-те години на XIV в. и до самия край на XV в. Тези пътешественици са предимно немци и италианци (от Флоренция, Милано, Генуа, Южна Италия и пр.), но също така има и идващи от Испания, Бургундия и други краища на Европа. Периодът, избран от И. Попова, е особено важен за историята на Балканите и е белязан от смяната на империите и изчезването на балканските средновековни държави. Появата на Османската империя, която става господар на почти целите Балкани, определя и новото отношение на чуждите посетители към местата, които те успяват да разгледат, да опишат и в редки случаи да пребивават за по-дълго време. Що се отнася до състава тази група от наблюдатели на балканската действителност, то в по-голямата си част това са поклонници (монаси от различни ордени, свещеници и др.), които пътуват към Светите земи по море: най-често пътуванията започват от Венеция, прекосяват Адриатика, Егея и Средиземноморието, насочват се и към Константинопол. Малцина са тези, които са прекосили по суша Балканите, но пък техните сведения са особено ценни за нашата история. Друга част от пътешествениците са дипломати, търговци и любознателни пътешественици, т.е. хора със специален интрес към миналото, към населението и поминъка на балканските градове и най-вече към столицата на османците на Босфора. Тези европейци пишат на различни езици, тяхната подготовка, интереси и способности са различни, но при всички случаи сведенията им за географията и миналото, градското устройство, населението на Балканите и неговите обичаи и нрави, отношението им към османците и т.н. (според критериите, които авторката е подбрала) са изключително ценни и позволяват най-разнообразни наблюдения. Подходът към свидетелствата на пътешествениците, който е избран от Ивайла Попова, е хронологично-тематичен: проследени са пътуванията покрай адриатическия бряг и от север на юг с последователните описания на градовете по далматинския бряг; следват описанията на градовете от Пелопонес и столицата Константинопол; и накрая – описанията на градовете от вътрешността на полуострова. Разбира се, че подбраните пасажии от текстовете на

пътешествениците могат да бъдат коментирани и с още повече подробности и разнообразни подходи, като например – да се изведат спецификите на отделните описания с оглед на познанията на пътешествениците за географията и историята (в случаите, когато те цитират антични автори като Птолемей и Плиний) – т.е. да се изведе и критерия за предварителна информираност; както и да се обърне по-специално внимание на онези от тях, които имат интерес към античните паметници. Това, естествено, би могло да стане и предмет на бъдещи изследвания. Трябва да се подчертаят обаче и някои от специалните приносни моменти в това изследване, които могат да се изведат във връзка с описанията на реликвите и мощите на светците, които са били пазени в градовете на Далмация, както и с подобни описания на църквите и техните реликви, които са обект на поклонничество в самия Константинопол. Непременно трябва да се изтъкне, че повечето от пътеписните извори досега са били напълно неизвестни за българския читател, и че е свършена изключително трудоемка работа по събирането, превеждането и коментирането на десетките текстове на най-различни езици.

Темата за пътешествениците от Запада към Балканите и Константинопол е предмет и на множество други отделни публикации на авторката (те са представени и описани в приложената документация). Тези по-конкретни изследвания са били представяни на десетки конференции, и публикувани в редица тематични сборници, както и в специализираното интернет списание *Mediaevalia*. Трябва да се изтъкне изключителната научна активност на кандидатката, проявена в многобройните ѝ участия в национални и международни научни форуми.

Ивайла Попова е инициатор, ръководител или участник в няколко стойностни научни и научно-приложни проекта, които намирам за новаторски и перспективни (вж. списъка на проектите, приложен към документацията за конкурса). Като примери мога да посоча провеждането (съорганизирано от И. Попова и ЦСВП „акад. Иван Дуйчев“) на тазгодишната международна конференция „Граници, култури, идентичност“; проекта за „Латинското присъствие в днешна Южна България през Средновековието“ (2017); а също и един от по-ранните ѝ проекти – „Мултикултурното пространство на Балканския град по Долен Дунав и Виа Диагоналис“ (2012). Резултатите от тези проекти са отразени в последващи публикации на сборници и електронни издания. В тази връзка може да се

каже, че Ивайла Попова показва подчертани способности за научно-организационна и проектната дейност, в която привлича не само изявени специалисти, но и начинаещи млади колеги.

Преподавателската дейност на Ивайла Попова обхваща лекционни курсове за бакалавърска и магистърска степен, които са свързани със Западноевропейското и византийското Средновековие. Освен лекционен курс по Средновековна обща история, тя чете и различни специализирани курсове за бакалаври и магистри върху теми като „Дипломатията през Късното Средновековие между Византия и Запада“, „Култура на Палеологова Византия“, „Ренесансовото папство и Балканите през XV в.“ и др. Тя е ръководител и на успешни Магистърски програми (Средиземноморски култури и цивилизации: Античност и Средновековие, Средновековното общество – идеология, политика и култура). Много ценна и ползотворна е работата ѝ с докторанти, като сред нейните възпитаници са трима от настоящите ни колеги-историци, защитили успешно своите дисертации – Александър Заралиев, Георги Димов и Стефан Колев.

В обобщение на написаното дотук бих казала, че според показаните резултати от научната продуктивност, изследователската работа, научно-организационните прояви, и преподавателската ѝ дейност, позволяват да се направи заключението, че Ивайла Попова е изпълнила необходимите критерии за присъждането на научно-изследователската степен „професор“.

3. Заключение:

Преподавателската, научната и приложната дейност на доц. д-р И. Попова съответстват напълно на критериите за заемане на академичната длъжност „професор“ според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане. Въз основа на това предлагам на уважаемото жури да присъди академичната длъжност „професор“ на доц. д-р Ивайла Любомирова Попова по професионално направление **2.2. История и археология.**

София, 16 ноември 2018 г.

Доц. Снежанка Ракова